

*Szkodliwe owady w lasach w 2008 r.
oraz prognoza ich występowania w 2009 r.*

Foliofagi starszych drzewostanów sosnowych

W 2008 r. ogólna powierzchnia występowania najważniejszych foliofagów starszych drzewostanów sosnowych wyniosła około 226,5 tys. ha, czyli była o 8 proc. mniejsza niż w roku poprzednim. Zabiegi ochronne wykonano na 58,2 tys. ha (powierzchni o 21 proc. mniejszej).

Największy areal (25 385 ha) objęty zabiegami ochronnymi odnotowano na terenie regionalnej dyrekcji LP w Zielonej Górze, gdzie zwalczano barczatkę sosnowką i strzygonię choinówkę. Nadmierną liczebność populacji tych owadów ograniczano tam na największych powierzchniach w kraju, w tym w wypadku barczatki sosnowki zabiegi ochronne objęły 34,5 tys. ha, a strzygoni choinówki – 14,1 tys. ha.

Mniej zagrożone

Z prognozy na 2009 r. wynika, że zagrożenie starszych drzewostanów sosnowych przez szkodliwe owady ulegnie ponad 80-procentowemu zmniejszeniu. Taki spadek zagrożenia jest następstwem zabiegów ochronnych przeciw barczatce sosnowce, strzygoni choinówce i brudnicy mniszce, wykonanych na dużych powierzchniach w latach 2007 i 2008, a także niekorzystnych, jeśli chodzi o rozwój owadów, warunków atmosferycznych panujących wiosną 2008 r. Jednocześnie, w niektórych zagrożonych drzewostanach, nieobjętych zabiegami ochronnymi, zaob-

Samica barczatki sosnowki

serwowano zwiększoną efektywność czynników oporu środowiska. W 2009 r. największe zagrożenie stwarzają strzygonia choinówka i boreczniki sosnowe.

Barczatka sosnowka

W ostatnim czasie gradacje barczatki sosnowki rozwijały się w latach 1993–1996, 2000–2003 i 2006–2008. W 2006 r., w którym stwierdzono występowanie tego owada na powierzchni o 5 tys. ha większej niż w roku poprzednim, rozpoczęła się jego ostatnia gradacja. W 2007 r. szkodnik ten wystąpił na około 100 tys. ha, powierzchni ponad 6-krotnie większej w porównaniu z rokiem poprzednim, a zabiegi ochronne wykonano na 55 tys. ha. Z kolei w 2008 r. nastąpił ponad 40-procentowy spadek powierzchni zagrożonej. Barczatka zagrażała drzewostanom sosnowym na 57 tys. ha, a zabiegi ochronne wykonano na 34,5 tys. ha. Największe powierzchnie, na których szkodnik występował, objęto zabiegami w RDLP Zielona Góra (16,6 tys. ha) i Szczecin (10,5 tys. ha),

W 2008 r. jesienne kontrole liczebności populacji tego owada wykazały znaczny spadek zagrożenia w roku bieżącym. Według

przewidywań, barczatka wystąpi na łącznej powierzchni 2350 ha. W stopniu słabym owad ten pojawi się na ponad 2 tys. ha, natomiast w stopniu średnim na 286 ha w czternastu nadleśnictwach na terenie RDLP Zielona Góra, Szczecin, Lublin i Piła. Najbardziej zagrożone drzewostany, podobnie jak w latach ubiegłych, znajdują się na terenie RDLP Zielona Góra. Zagrożenie w stopniu ostrzegawczym prognozowane jest w 38 nadleśnictwach – łącznie na ponad 5,3 tys. ha, w tym na więcej niż 2,4 tys. ha na terenach RDLP Zielona Góra.

Strzygonia choinówka

W latach 2003–2006 liczebność populacji strzygoni choinówki utrzymywała się na niskim poziomie. Jednak w 2006 r. powierzchnia występowania tego szkodnika zwiększyła się dwukrotnie w porównaniu z rokiem poprzednim i wyniosła około 8 tys. ha. W 2007 r. występowanie strzygoni choinówki zaobserwowano na około 34 tys. ha, obszarze czterokrotnie większym niż w roku poprzednim. Z kolei w 2008 r. obserwowano dalszy rozwój gradacji szkodnika, który najbardziej zagrażał w północno-zachodnich rejonach kraju. Szkodnik ten występował na 70,7 tys. ha, czyli na obszarze dwa razy większym w porównaniu z rokiem poprzednim. Strzygonię choinówkę zaobserwowano w 72 nadleśnictwach dziewięciu RDLP. Najbardziej owad ten zagrażał drzewostanom RDLP Piła (obserwowano go na 30,5 tys. ha), Zielona Góra (17,5 tys. ha) i Szczecin (13,1 tys. ha). Zabiegami ochronnymi objęto ponad 14 tys. ha, w tym w RDLP Zielona Góra – 8777 ha i Piła – 5356 ha. Prognoza na rok 2009 przewiduje zagrożenie drzewostanów sosnowych przez strzygonię choinówkę w 49 nadleśnictwach w 10 regionalnych dyrekcjach LP, łącznie na ponad 12,6 tys. ha. Zagrożenie w stopniu słabym przewidywane jest na 7,9 tys. ha, w średnim na 3617 ha, a w silnym na 1,1 tys. ha. Najbardziej strzygonia choinówka zagraża drzewostanom sosnowym na terenach RDLP Olsztyn – na 8,9 tys. ha. Zagrożenie w stopniu ostrzegawczym przewidywane jest w 102 nadleśnictwach w czternastu regionalnych dyrekcjach LP, łącznie na ponad 10,3 tys. ha.

Brudnica mniszka

W ostatnich latach populacja brudnicy mniszki utrzymuje się na niskim poziomie. W 2008 r. szkodnik zagrażał drzewostanom sosnowym na 49,5 tys. ha w 87 nadleśnictwach na terenach trzynastu regionalnych dyrekcji LP. W porównaniu z 2007 rokiem zagrożenie objęło obszar o 12 tys. ha mniejszy. Najsilniej zagrożone drzewostany znajdowały się, podobnie jak w latach ubiegłych, na te-

Spadek zagrożenia starszych drzewostanów sosnowych przez szkodliwe owady jest następstwem zabiegów ochronnych przeciw barczatce sosnowce, strzygoni choinowce i brudnicy mniszce, wykonanych na dużych powierzchniach w latach 2007 i 2008. Ponadto, także niekorzystnych, jeśli chodzi o rozwój owadów, warunków atmosferycznych panujących wiosną 2008 r.

renach RDLP Piła, Toruń i Gdańsk. Zabiegi ochronne objęły 8568 ha, czyli powierzchnię o 1986 ha większą niż rok wcześniej. Największe powierzchnie objęte zabiegami odnotowano na terenach RDLP Piła – 3395 ha, Gdańsk – 1907 ha i Toruń – 1864 ha. W 2009 r. zagrożenie drzewostanów sosnowych przez brudnicę mniszkę ulegnie zmniejszeniu. Jej populacja zmniejszyła się dzięki zabiegom ochronnym wykonanym w zagrożonych drzewostanach w ostatnich dwóch latach oraz niekorzystnym dla rozwoju tego szkodnika warunkom atmosferycznym w 2008 r. na północy kraju. Podwyższony stan populacji szkodnika przewidywany jest w 20 nadleśnictwach jedenastu regionalnych dyrekcji LP, łącznie na ponad 1,7 tys. ha, czyli ponad 15-krotnie mniejszej powierzchni w porównaniu z prognozą poprzednią. Prognozowane jest zagrożenie tylko w stopniu średnim – na 153 ha i słabym – na 1552 ha. Występowanie w stopniu ostrzegawczym przewidywane jest w 96 nadleśnictwach, łącznie na ponad 21,6 tys. ha, w tym w RDLP Toruń na 10,1 tys. ha.

Poproch cetyniak

W latach 2002–2005 zagrożenie drzewostanów sosnowych przez poprocha cetyniaka ulegało stopniowemu zwiększeniu – z około 8 tys. ha, gdzie owad ten występował w 2002 r. do ponad 36 tys. ha w 2005 r. W 2005 r. zabiegami ochronnymi objęto ponad 14 tys. ha (wykonano je na terenie RDLP Szczecinek). Natomiast w 2006 r. liczebność populacji poprocha cetyniaka uległa znacznemu zmniejszeniu. Szkodnik ten wystąpił na około 10 tys. ha, czyli powierzchni ponad 3-krotnie mniejszej w porównaniu z rokiem poprzednim. W 2007 r. poproch cetyniak pojawił się na około 15 tys. ha, a zabiegi ochronne objęły 650 ha na terenie Nadleśnictwa Trzebież (RDLP Szczecinek).

W 2008 r. owad ten zagrażał drzewostanom sosnowym na ponad 23 tys. ha, czyli powierzchni o około 8 tys. ha większej w porównaniu z rokiem poprzednim. Najbardziej zagrażał drzewostanom w północnej części kraju. Największe powierzchnie, na których wystąpił odnotowano w RDLP Szczecinek

(7843 ha), Toruń (5133 ha), Piła (3468 ha) i Olsztyn (3462 ha). W 2008 r. nie wykonywano zabiegów ochronnych przeciw temu szkodnikowi.

W 2009 r. przewidywane jest zmniejszenie zagrożenia drzewostanów sosnowych ze strony tego szkodnika. Poproch cetyniak może wystąpić w 12 nadleśnictwach na terenie pięciu regionalnych dyrekcji LP: Szczecinek, Toruń, Olsztyn, Radom i Katowice, łącznie na prawie 2,2 tys. ha, powierzchni dziewięć razy mniejszej w porównaniu z prognozą poprzedniego roku. Zagrożenie w stopniu słabym obejmuje obszar ponad 1,7 tys. ha, a w średnim – 468 ha. Zagrożenie w stopniu ostrzegawczym przewidywane jest w 40 nadleśnictwach dziesięciu regionalnych dyrekcji LP na prawie 6,3 tys. ha, w tym na ponad 3,6 tys. ha w RDLP Szczecinek.

Boreczniki

Po silnej gradacji boreczników w latach 1991–1996, zagrożenie drzewostanów sosnowych powodowane przez ten zespół owadów utrzymywało się na niskim poziomie aż do 2005 roku, w którym powierzchnia ich

RDLP Łódź – 1099 ha i Gdańsk – 935 ha. Zabiegi chemicznego zwalczania wykonano na 902 ha, w tym w RDLP Kraków na 478 ha, a Katowice – na 316 ha. W 2008 r. nie zaobserwowano osnuj gwieździstej, również w 2009 r. nie przewiduje się zagrożenia drzewostanów powodowanego przez tego owada. Natomiast osnuja gwieździsta w 2009 roku zagraża drzewostanom sosnowym na ponad 2,3 tys. ha w 30 nadleśnictwach ośmiu regionalnych dyrekcji LP. Zagrożenie w stopniu słabym przewidywane jest na ponad 1,2 tys. ha, średnim na 832 ha, a silnym na 255 ha. Najbardziej zagrożone drzewostany znajdują się w RDLP Katowice – 813 ha. Występowanie w stopniu ostrzegawczym przewidywane jest na około 1,7 tys. ha w 30 nadleśnictwach dziesięciu regionalnych dyrekcji LP.

Z kolei w 2008 r. stwierdzono liczniejsze występowanie siwiotka borowca, którego zaobserwowano w 7 nadleśnictwach położonych na terenie czterech regionalnych dyrekcji LP (toruńskiej, warszawskiej, gdańskiej i olsztyńskiej) na 908 ha, czyli na obszarze o ponad 1,2 tys. ha mniejszym w porównaniu z rokiem poprzednim. Na największych powierzchniach szkodnik ten wystąpił, podobnie jak w latach ubiegłych, na terenie RDLP Toruń – na 552 ha. W 2009 r. nie jest przewidywane zagrożenie drzewostanów sosnowych przez siwiotka borowca.

występowania wyniosła ponad 100 tys. ha, a zabiegi ochronne objęły około 50 tys. ha. W 2006 r. zagrożenie uległo czterokrotnemu zmniejszeniu. W 2007 r. boreczniki wystąpiły na powierzchni zbliżonej do roku poprzedniego, natomiast w 2008 r. obszar ten uległ zmniejszeniu do 20,8 tys. ha. W 2009 r. przewidywany jest dalszy spadek zagrożenia ze strony tej grupy owadów. Słabe, średnie i silne zagrożenie przewidywane jest na ponad 4,5 tys. ha, a w stopniu ostrzegawczym szkodniki wystąpią na około 13 tys. ha. Najbardziej zagrożone drzewostany znajdują się na terenie RDLP Toruń.

Osnuje i inne owady

W latach 2002–2004 wzmożone występowanie osnuj gwieździstej i czerwonołowej obserwowano na około 10 tys. ha. Natomiast od 2005 r. następuje stopniowe zmniejszenie zagrożenia drzewostanów sosnowych przez ten zespół owadów. W 2008 r. powierzchnia zagrożona przez osnuję gwieździstą zmniejszyła się o około 1,4 tys. ha w porównaniu z rokiem poprzednim (obszar zagrożenia objął ponad 4,1 tys. ha). Najbardziej szkodnik ten zagrażał terenom

Od 2001 roku, w którym na dużych powierzchniach (3,3 tys. ha) pojawiły się mszyce sosnowe, obserwowany jest stopniowy spadek zagrożenia drzewostanów sosnowych ze strony tej grupy owadów. W 2008 r. zagrożona przez mszyce sosnowe powierzchnia uległa zmniejszeniu o 171 ha w porównaniu z rokiem poprzednim i wyniosła 151 ha. Obecność owadów odnotowano w 49 nadleśnictwach na terenach szesnastu regionalnych dyrekcji LP (z wyjątkiem RDLP Kraków).

W 2008 r. w starszych drzewostanach sosnowych wystąpiły jeszcze inne owady stwarzające jedynie lokalne zagrożenie. W nadleśnictwach Radom i Ruda Maleniecka na terenie RDLP Radom zaobserwowano liczniejsze pojawienie (na 78 ha) korowódki sosnowki, przeciw której wykonano również zabieg ochronny na 22 ha powierzchni. W Nadleśnictwie Grodziec (RDLP Poznań) na 9,7 ha wystąpiła rozdwójnica, a w dwóch nadleśnictwach położonych na terenie poznańskiej oraz łódzkiej regionalnej dyrekcji LP, na łącznej powierzchni 8,3 ha, zaobserwowano igłówkę sosnowką. Z kolei w Nadleśnictwie Gniezno (RDLP Poznań) na 1,4 ha stwierdzono pryszczarka Baera.

DANUTA WORETA, ROBERT WOLSKI
Zakład Ochrony Lasu

Instytut Badawczy Leśnictwa w Warszawie ■